

Avui dia disposem d'una quantitat gens menyspreable d'estudis sobre el que s'ha anomenat excursionisme científic. El que no tenim tan clara és la realització d'aquest afany en alguns àmbits que en principi hem de suposar importants. Aquest és el cas de Terrassa, ciutat on la recerca sobre la comarca i especialment sobre el massís de Sant Llorenç del Munt va ser molt important. El Centre Excursionista i les persones a ell vinculades varen treballar de valent en la recerca i divulgació dels coneixements comarcals. La seva tasca sembla haver restat una mica ignorada, fora de l'àmbit comarcal. Aquest treball pretén rescatar-ne el record, treballant especialment al voltant de la redacció i publicació de la *Guia Monogràfica de Sant Llorenç*, de la recerca espeleològica i de l'estudi del folklore.

En el context de l'excursionisme científic diferents entitats de fora de Barcelona, per no parlar de la important tasca del Centre Excursionista de Catalunya, començaran a fer estudis que poc o molt s'apropen al que coneixem com a geografia. En aquest treball exposaré el que va passar a Terrassa fixant-me en l'excursionisme científic de caire geogràfic i folklòric.

El Centre Excursionista de Terrassa

A Terrassa, és el 10 de setembre de 1910 que es constitueix el Centre Excursionista amb l'objectiu de "*(...) fomentar l'excursionisme a fi de conèixer, estudiar i estimar tot quant de notable ofereixi la naturalesa, la història, l'art, la ciència, el treball, la llengua, la literatura i el folk-lore*"¹.

Les excursions col·lectives i particulars, junt a les conferències, les classes i els cursos seran mitjans per assolir aquest objectiu. Els mateixos reglaments estableixen que "*Sempre que sia possible se redactarà una ressenya ó memoria de l'excursió per a ser llegida en la sessió adequada*", alhora que es preveu que "*Els dibuixos, vistes, plans i altres treballs que's recullin passarán al arxiu del Centre*"².

Tot aquest conjunt de treballs havien de quedar "arxivats" en unes memòries o butlletins, que en el cas del CET prendran el nom, primer, d'*Arxiu d'estudis del Centre Excursionista de Terrassa* (AECET) i d'*Arxiu del Centre Excursionista de Terrassa* (ACET), més tard.

En el seu primer número ja ens informen que l'AECET tindrà les seccions de ciències naturals, arqueologia, història, filologia, folklore, varietats, crítica i revista de revistes. "*Aquestes seccions seran presidides per personalitats terrassenques tan reconegudes com son els senyors Cadevall, Palet y Barba, Soler y Palet, Sallent, Ferrer, Elias, Galí, Ventalló y Llongueras, que porten en ells mateixos la garantia de la serietat y importancia de lo que s'inserti en el nostre Arxiu.*"³

L'arrancada d'aquest tipus de publicacions sempre acostuma a ser molt important i en aquest cas ens trobem que aquest primer número constava d'un article de Joan Cadevall sobre la

¹ CET: *Reglament*. Terrassa, Imp. la Industria, S. D. Exemplar dipositat a l'AHCT.

² CET: *Reglaments*. Op. cit.

³ "Preambul". AECET, núm. I-III. Octubre-desembre de 1912. Pàg. 2-4.

vegetació del Vallès, un altre d'Eugeni Ferrer i Dalmau sobre les marietes; Soler i Palet hi escrivia sobre l'arqueologia i l'excursionisme, alhora que Josep Ventalló i Vintró reproduïa un document inèdit, el pregó del batlle Antoni Robert del 16 d'agost de 1620 per al regiment de Matadepera. Tot això es completava amb un article sobre el nom del carrer Granius de Terrassa i una ressenya de l'excursió geològica i espeleològica a Mura i rodalies.

El propòsit manifest de l'Arxiu era "(...) *fomentar y encarrilar entre els joves de bona voluntat y els estudiosos que s'apleguen en el Centre Excursionista ab fretura de saber, l'estudi integral de la nostra localitat, especialment en els aspectes natural, historich y folk-lorich, facilitant ab la Revista un instrument apropiat pera replegar, fer a conèixer y arxivar com un tresor potser preciosissim, tot lo que s'investigui y utilitzant-la ensemps pera trasmetre a les intel·ligències més humils, notícies y coneixements que'ls siguin útils per llur edificació personal y fins per contribuir als estudis que pretenem arxivar (...)*"⁴

I és que, per a ells, "**Excursionisme** es investigació, es curiositat per l'història dels llocs, coses y persones, y es voler explicarse molts fenòmens naturals y geogràfics, **es la mateixa geografia y el coneixement racional de les coses que la terra produeix y conté.**"⁵

Més endavant, en el mateix article, diran que el que es plantegen és fer conèixer als altres el que és la seva regió per tal d'honorar-la i estimar-la. Pàgines enllà, Josep Soler i Palet⁶, referint-se a les guies de Cèsar August Torras, elogiarà la tasca del Centre Excursionista de Catalunya quant al progrés que ha representat per a la geografia. No serà l'únic: Alexandre Galí⁷, parlant dels "projectes" durant la sessió inaugural del curs 1911-12, tornarà a parlar del CEC com d'un "*predecessor gloriosíssim*". Per a ell, els de Terrassa haurien d'especialitzar allò que des de Barcelona ja s'havia generalitzat: "*Els situats a Barcelona, el cor y el cap de Catalunya, devien tenir un plan de conjunt y embestir la feina en general y nosaltres posats en una ciutat que te la seva bona part en la representació d'una comarca catalana ben determinada, hem de senyalarnos la feina dins els límits de la nostra localitat per durla a terme en detall concret y exactitut.*"⁸

D'aquí que el seu ideal hagués de ser catalogar i arxivar els resultats de l'estudi integral de la localitat, ingent tasca que l'"*entitat mare*", el CEC, no podia dur a terme tota sola. En resum: "*Segurament no es pas per passatemps que prou ocupacions ens exigeixen les hores en altres llocs, no es pas per sport ni pel goig de les ansies del camí, ni per adobar ab els aires y l'exercici xacres físiques, tampoch es ben be per gaudir els espectacles de Natura meravellosos y grans. Un altre anhel ens hi porta (...) nosaltres situats aixís en la montanya y a la nit, venim a ser les avensades d'un gran exercit que lluita per la patria. Y realment l'excursionisme se converteix al ultim en aixó, en una abantguardia per obrir pas, per fer camí al exercit qui te de possessionarse de la patria.*"⁹ "Y parlant mes clar perquè tots ens entenguém, vui dir que de la práctica del excursionisme [esportiu], en ve l' enamorament de les ciències, de les arts, y de la patria, y el desitj d'integrarse a tant nobles amors, y fins casi sempre la consagració definitiva de tota la vida ab ells. Aquesta es la primera etapa de la vida próspera d'un Centre Excursionista (sic) y

⁴ "Preambul". AECET, núm. I-III. Octubre-desembre de 1912. Pàg. 2-4.

⁵ "Preambul". AECET, núm. I-III. Octubre-desembre de 1912. Pàg. 2-4.

⁶ "L'arqueologia en l'excursionisme". AECET, núm. I-III. Octubre-desembre de 1912. Pàg. 11-14.

⁷ Galí, Alexandre: "Projectes. Discurs llegit en la sessió inaugural del curs de 1911-12". AECET, núm. I-III. Octubre-desembre de 1912. Pàg. 38-44.

⁸ Galí, A.: "Projectes" Op. cit.

⁹ Galí, A.: "Projectes". Op. cit

nosaltres podem gairebé assegurar ben satisfactoriament que'ns trobem en ella."¹⁰

El projecte científic que planteja Alexandre Galí és ampli i ambiciós. Potser fins i tot en excés. Un projecte d'excursionisme científic i arqueològic, com es llegeix en la memòria del curs, que no podem resseguir en la totalitat de les seves activitats pràctiques a causa de l'espai que disposem.

Més tard, Francesc Capella, secretari del Centre en aquell primer moment, escrivia una memòria on ens informava de les activitats i dels anhels d'aquells primers excursionistes: "*Un dels principals, o mes ben dit el principal punt de vista que deu caracterisar l'excursionisme, es l'excursionisme científich y arqueològich, per aixó entenentho aixis [el CET] organisé la primera de les seves excursions purament d'aquest caracter. Se efectuá el dia 25 de Novembre de 1910 visitant la capella de Sant Mamet o Ntra. Sra. de Campenyá qui conserva alguns retaules de reconegut valor artistich, s'obtingueren interessants fòssils procedents del que fou mar del Vallés en la roca en que s'assenta l'iglesieta y en unes pedres properes, y se visitá la histórica y artística joya de nostra comarca, el monestir Benedictí de Sant Cugat del Vallés.*"¹¹

Aquesta memòria ens permet seguir els passos d'aquests excursionistes en els primers dies: el 19 de març fan una excursió geològica dirigida per Joaquim (segons el text, tot i que hauria de dir Jacint) Elias a Collcardús i Olesa. El 16 i 17 d'abril van a Mura fent estudis geològics dirigits per Palet i Barba, visitant les coves de Mura i les coves-avenc Terrassa. El 7 de març (sembla que hauria de dir maig) es va a Sant Llorenç amb caire espeleològic i s'explora la cova del Bisbe, la Simanya xica, la Simanya i la cova Ballbé. Cal destacar que es fan treballs topogràfics a la cova Simanya. El 4 i 5 de juny es fa una altra excursió complementària de l'anterior a Sant Llorenç, explorant les coves del Manel, del Frare, de les ànimes, de santa Agnès i de Ses Corts. A més, exploraren part de l'avenc de can Poble i de l'avenc del Daví, i es "*vejeren*" el del Club, de la Curadora, la cova fosca, cova del Olm, cova del Drac, els Obits i l'avenc de can Pelachs.

El 18 de juny es fa una excursió d'estudis geològics, ampliació d'una conferència feta pocs dies abans per Palet i Barba a la riera de Gayà, Molinot i Viladecavalls. El 16 de juliol s'explora l'avenc de la Castellassa de Can Farrés.

El 22 d'octubre es va a Castellbisbal i el Papiol, visitant les esclètixes del Papiol. Pel camí es fan estudis geològics dirigits per Palet i Barba. El 29 octubre es visiten detingudament les coves del Patracó, prop d'Esparreguera. El 21 de maig li toca el torn als estudis botànics dirigits per Joan Cadevall a la serra de Padrós. En una darrera excursió, del 30 d'abril, es va a l'antiga església de sant Julià d'Altura i a l'Estany de Sabadell, però en aquesta no consta que es dugués a terme cap estudi.

A banda de tot això, el Centre ha fet altres excursions "*(...) mes de carácter expansiu (..)*", com ara anar a Montserrat visitant les coves dites del Salitre, a la festa del Teatre de la Natura de la Garriga, s'assisteix als esports de neu de Ribes, etc¹². També es fan visites a centres de producció o/i cultura com el sanatori de tuberculosos de can Viver, l'escola Mont d'Or; es va a Barcelona (visitant el CEC i l'observatori Fabra), o més enllà: la fàbrica Asland i Portland del Berguedà, la colònia Sedó... En l'àmbit més arqueològic, l'1 d'octubre es visita i s'estudia una sepultura romànica descoberta a ca n'Aurell.

I a més de les sortides, també s'han fet cursos: un de geologia a càrrec de D. Palet i Barba, en set parts i 21 lliçons, un altre de Joan Cadevall sobre botànica en 4 lliçons parlant de

¹⁰ Galí, A.: "Projectes". Op. cit.

¹¹ Capella, Francesc: "Memoria del curs 1910-11". AECET, núm. I-III. Octubre-desembre de 1912. Pàg. 28-38.

¹² Capella, Francesc: Op. cit.

morfologia i fisiologia de les plantes. El 23 i 27 d'abril Puig i Cadafalch parla sobre les esglésies romàniques de Terrassa; Serra i Pagès sobre folklore... I de seguida es constitueixen les seccions d'Esports i excursions de muntanya, d'Instrucció i de Fotografia.

Això era només l'inici de l'activitat del Centre Excursionista de Terrassa. A les portes de la guerra, al final del període que pretenem estudiar, Pau Gorina¹³ resumia el que havia estat la vida del CET. Segons aquest destacat excursionista, el Centre es va fundar, aureolat amb un prestigi científic i espiritual, gràcies al suport de personatges com Joan Cadevall, Angel Sallent, Eugeni Ferrer, Josep Soler i Palet, Josep Ventalló, Domènec Palet i Barba, Jacint Elies, Alexandre Galí, Francesc Pi de la Serra, Daniel Blanxart, Joan Santamaria i altres. Rossend Grané¹⁴ ens parlarà d'aquests fundadors com d'una colla d'homes selectes i cultes, que ja havien destacat o que no tardarien a fer-ho en altres branques de la vida ciutadana. Durant aquells primers 26 anys, la tasca del CET havia estat centrada en dur a terme estudis de caire natural, històric i folklòric. Per això les primeres excursions eren sortides de caràcter arqueològic per visitar els principals monuments; o bé investigacions geològiques, espeleològiques, paleontològiques, entomològiques, botàniques, petrogràfiques i d'altres branques de les ciències naturals, tot alternat amb excavacions i recerques de caire arqueològic i folklòric. En resum, doncs, una clara mostra d'excursionisme científic comarcal en ple desenvolupament.

La visió de l'excursionisme científic com aquell exèrcit d'excursionistes al servei dels homes de ciència quedaria força clara en el text de Domènec Palet i Barba: "*En inaugurar-se el Centre, s'accentuà el caire de l'excursionisme que s'ha dit científic, o d'investigació, recerca i recull i de vulgarització científica o cultural per a fer dels excursionistes actius, observadors conscients i fàcils col·laboradors d'aquelles finalitats científiques, sense però oblidar-se del valor de l'excursionisme en l'aspecte físic o fisiològic dels seus practicants.*"¹⁵

Rossend Grané¹⁶ explica que el llevat principal de la creació del Centre foren dues finalitats essencials: "*el respecte als venerables monuments arqueològics terrassencs i un fervor entusiàstic per les bel·leses de la nostra preada muntanya de Sant Llorenç del Munt.*" A nosaltres, com a Pau Gorina, ens interessa deixar de banda, que no vol dir oblidar, aquest segon aspecte del seu excursioner, i ens fixarem per tant en com la vida del CET es troba plena d'actes d'excursionisme científic, tal com els seus fundadors li havien determinat. Quedarà de banda tot un altre conjunt de pràctiques que anava agermanat amb aquest: un excursionisme esportiu que s'hi va desenvolupar sobremanera (el CET ha estat una de les entitats primerenques en la pràctica de l'escalada i de l'espeleologia esportiva, sobretot al massís de sant Llorenç).

El projecte de monografia econòmica local...

Excursionisme científic i geografia, una unió indissoluble, com diu l'amic Martí Puig; aquest és ben bé el cas del Centre Excursionista de Terrassa. Per les actes de les juntes directives d'aquells anys sabem que els anys trenta el CET estava subscript a *The National Geographic Magazine*. Altres geògrafs¹⁷ que s'han interessat pel tema han remarcat un text programàtic

¹³ Gorina, Pau: "L'excursionisme terrassenc". ACET, 99. Gener-febrer de 1936. Pàg. 12-14.

¹⁴ Grané i Civil, R.: "D'excursionisme". ACET, 106. Setembre-desembre de 1937. Pàg. 137-138.

¹⁵ Palet i Barba, D.: "Bona tasca". ACET, 99. Gener-febrer 1936. Pàg. 8-10.

¹⁶ Grané i Civil, R.: "D'excursionisme". Op. cit.

¹⁷ Cano Rúaiz, Josep M. i Romero Blasco, Jesús M.: *Excursionisme i geografia. El Centre Excursionista de Terrassa:*

publicat l'any 1912 per R. Rucabado en el qual l'autor creia convenient i necessària "(...) *la formació de monografies econòmiques. Esdevé necessari cada dia mes, evaluar ab precisió la producció catalana y coneixer ben a fons els fets geográfichs que la condicionen y els fets socials que s'hi relacionen.*"¹⁸

Aquesta monografia era necessària com a contribució a una economia nacional catalana de més ampli abast. Per dur-la a terme, Rucabado era conscient que hauria de prendre com a base la geografia: "*La geografia comarcal es la porta de tota monografia econòmica, y d'ella, el dintell es la geologia, que aten tant a la configuració topogràfica, com a la situació del terreny productiu, terres de conreu, secants y regadius, boscos y corrents d'aygua, com a l'estructura y naturalesa del sol pera les vies de comunicació intercomarcals, actuals y possibles.*"

També l'etnografia els resultaria útil: "*D'aquí s'en segueix l'estudi de les costums, llenguatje, adaptabilitat social, institucions, y les evolucions que en el temps hagin modificat la distribució dels habitants en el territori, immigracions, emigracions, tendències actuals, a variar de medi, a passar del camp a la ciutat o viceversa, tendències a abandonar la comarca, estudi de la habitació rural y urbana, de la alimentació, del habillament, etc. S'ha d'enfocar tot això a la determinació del tipus de la rassa especialment definit pera la localitat, y a la determinació de son potencial físic de producció.*"

Emmarcat en una visió potser massa determinista, l'autor que comentem ens dira que "*La climatologia de la comarca y sa relació ab els accidents geográfichs, ab montanyes, boscos, rius, rieres, etc. constitueix una de les bases fonamentals de la economia total: temperatures, humitats, vents, plujas, pressions baromètriques, tot això influeix en la producció agrícola lo mateix que en la industrial, lo mateix que en el organisme físich y per lo tant en la capacitat de treball dels habitants d'una comarca.*" "*Tota la primera part [de l'estudi que ell proposa], que es lo que podem dirne la Geografia Humana, es la introducció al estudi de la economia propiament dita, es á dir, de la riquesa, y per tant, de la producció.*"

A Rucabado la geologia també li donava notícies dels recursos i de les aigües minerals. Després s'haurien d'estudiar els conreus agrícoles i les explotacions forestals. Caldria endemés calcular el rendiment de les collites, formant estadístiques, etc... En definitiva, estudiar "(...) *la riquesa agrària de la comarca, en una paraula*" per passar després a estudiar els grans sectors econòmics, els transports, la banca local, el comerç, les formes de pagament, l'estudi de patrons i sindicats, la història de les vagues...

... I una guia de Sant Llorenç

Tot i que Rucabado proposava de dur a terme una monografia local i econòmica, de seguida els interessos del CET es varen decantar cap a altres vessants. En la memòria del curs 1911-12, el president Daniel Blanxart, després de constatar que no han pogut dur a terme molts dels projectes que s'havien proposat, defensa el caràcter científic i positiu de les excursions, tot relativitzant l'excursionisme esportiu. En la seva proposta, aquest darrer també hauria de fer observacions i de prendre notes sobre el camí, l'itinerari, els accidents del terreny, l'aspecte del paisatge, les fonts, les alçades, etc., de manera que a la llarga es podria donar lloc a "(...)

1910-1936. Terrassa, treball inèdit, 1987.

¹⁸ Rucabado, R.: "Economía social. Algunas notes d'encoratjament per l'estudi de la economia local terrassenca." AECET, V. Febrer de 1912. Pàg. 75-79.

S'ha de dir que es més un clam a les escoles industrials de Terrassa que no als extes. Suposo que no havia trobat lloc millor per publicar-ho o ho havia fet en diferents llocs alhora.

*una bona Guia de la nostra comarca (...)"¹⁹. "Aixís donchs, s'ha de procurar observar, indagar y anotar tot lo que sia possible referent al vast camp del folk-lore, arqueologia y historia, etc... en una paraula, tot lo que sigui digne y apropiat pera ser estudiat en les nostres correries y visites pels diferents pobles, parroquies, santuaris, hermites y masies de la nostra comarca. Del mateix modo, s'ha de procurar estendre les observacions sobre'l terreny baix els aspectes de la seva topografia, geologia, geografia física, sers naturals, vegetació y demás de l'ordre físic natural. En els escorcolls espeleològichs, per exemple, no ha de ser la mera curiositat el seu objectiu, sino que s'han de observar de la manera més científica possible y anotar amb ordre, tots els detalls que oferexen les cavitats del sul-sol."*²⁰

És, doncs, el president del Centre qui proposa de fer una guia de la comarca com a resultat d'una manera concreta d'aprofitar una pràctica excursionista que havia d'esdevenir activitat de recerca. Aquest treball d'investigació havia d'anar a parar alhora en un treball "(...) *de fer conèixer o ensenyar*" els seus resultats als altres. Per dur a terme aquesta recerca, la junta de la Secció d'Instrucció redactaria un qüestionari o formulari de les observacions més precises i de caràcter general que es podien fer en cada excursió, facilitant així l'èxit del treball que s'ha exposat. Per primera vegada es reconeix públicament que "*Aquets plans o propòsits, poden encaminarse també a investigacions monogràfiques y aixís ens proposém fer-ho en aquest curs amb la montanya de St. Llorens del Munt. ¿Qui millor qu'aquest Centre, dat el seu caràcter y situació, pot contribuir a la formació d'un plano-guia de la preciosa montanya de St. Llorens y dels seus bonics voltants?*"²¹.

El projecte, sota la direcció de la Secció d'Instrucció, pretenia la redacció d'un qüestionari i l'explicació de la seva aplicació sobre el terreny als diferents socis col·laboradors en el transcurs de diferents conferències "(...) *a càrrec dels individus més indicats, al objecte de dar a conèixer els procediments més practics pera pendre els datos i resoldre els problemes que puguin presentarse en cada branca especial d'aqueix* [del qüestionari]"²².

Finalment es reclutarien uns altres voluntaris que serien els qui farien el treball de camp. Cal dir que també es proposaven dur a terme unes excavacions a les ermites de Sant Pere que en el marc d'aquest treball deixem de banda.

Seguint aquesta línia, en la junta del dia 17 d'octubre de 1912, el Sr. Palet comunica que la Secció d'Instrucció ha pres l'acord de fer un qüestionari on s'hi inclourà tot allò que durant les excursions es pugui recollir. Es en aquesta junta que "*S'acordà que tot el material que tingui un valor arqueològic, científic o folk-loric procedent d'excursions se'n faci entrega al Sr. arxiver*". No massa abans, el 31 d'agost, la mateixa junta havia acordat que la redacció de l'*Arxiu* anés a càrrec de la Secció d'Instrucció, essent-ne el seu president el director de la publicació. Però, malgrat tot, sembla que la guia s'havia encallat ja de bon principi.

Aquest era el projecte del president del Centre i de la directiva de la Secció d'Instrucció. Però no fou fins a la Junta Directiva del 17 de gener de 1913 que el CET acordà oficialment de fer una "*monografia*" sobre Sant Llorenç que hauria de ser dirigida per la Junta de la seva Secció d'Instrucció, ajudada per altres socis. Segons el pla inicial, les matèries a tractar i els responsables havien de ser:

Descripció general, situació, etc. Topografia	Daniel Blanxart
---	-----------------

¹⁹ "Discurs presidencial llegit en la sessió inaugural del curs 1912-13". AECET, XIV. Novembre-desembre de 1912.

²⁰ "Discurs presidencial... 1912-13". Op. cit.

²¹ "Discurs presidencial... 1912-13". Op. cit.

²² "Discurs presidencial ... 1912-13". Op. cit.

Geografia física, geologia, espeleologia i modelat	Domènec Palet i Barba
Flora	Joan Cadevall
Fauna	Eugeni Ferrer
Hidrologia	Daniel Blanxart
Història i tradicions	Josep Ventalló
Toponímia	Angel Sallent
Folklore	Alexandre Galí
Fotografia artística	Josep Humet
Arqueologia	Josep Soler i Palet
Itineraris	Baltasar Pineda

Font: Acta Junta Directiva núm. 13. 17 de gener de 1913

Sembla que, tot seguit, vingué una primera crisi²³ car en la junta del 7 d'octubre de 1914 s'acorda de "reemprendre" les activitats adreçades a l'elaboració de la monografia. Sabem que anteriorment, després de donar preferència a la seva elaboració, s'havien dut a terme dues conferències, una de Blanxart i l'altra de Palet i Barba, sobre topografia, geografia física i geologia respectivament. També es va fer algun treball de camp que permetria tenir "(...) *material suficient per confeccionar un mapa tenint ficsades en els principals punts, situació, altura distància y altres notes que poden servir de base pera completar els detalls. A mes se tenen investigades totes les coves y la major part de avencs y estudiada la seva geografia física y geologia*"²⁴.

Per una nota apareguda en l'ACET, podríem pensar que aquesta represa hauria donat fruit ja en 1919. Efectivament, l'*Arxiu* ens fa saber que aviat s'haurà reunit el material per a la monografia de sant Llorenç i ens avança com serà aquesta²⁵. Seguint el butlletí semblaria imminent la seva publicació: Joan Santamaria, en un article monogràfic signat a Alella el 28 d'agost de 1921 sobre el tema²⁶, no s'està de dir que ja està feta, de lloar-la i d'afirmar que el CET la publicarà. També a inicis d'any s'havia publicat una nota en l'ACET anunciant un concurs de fotografies sobre Sant Llorenç i les esglésies de Sant Pere per tal de guarnir la guia mo-

²³ Aquesta crisi també es present en el butlletí de l'entitat que, havent publicat el seu núm. 14 el novembre-desembre de 1912, el 15-16 no veurà la llum fins els mesos de gener-juny de 1914.

²⁴ Capella Autonell, F.: "Memoria del curs 1912-13. Llegida en la Sessió inaugural del curs 1913-14". AECET, XV-XVI. Gener-juny de 1914. Pàg. 20-22 i núm XVIII. Octubre-desembre de 1914. Pàg. 53-56.

També sabem que es feren altres excursions per la monografia de la muntanya (AECET, XVII. Juliol-setembre de 1914) i que es prengueren triangulacions topogràfiques des de Cadafalc i dades arqueològiques per al mapa (AECET, XIX. Gener-març de 1915. Pàg. 72).

²⁵ ACET, 4. Novembre de 1919. Pàg. 51.

²⁶ Santamaria, Joan: "La guia més práctica de la nostra muntanya de Sant Llorenç". ACET, 13. Setembre-octubre de 1921. Pàg. 205-208.

nogràfica²⁷.

De fet, coincidint amb la Gran Guerra europea, una important crisi plana damunt del Centre Excursionista²⁸ i la monografia se'n va haver de ressentir. Segurament caldrà recordar que entre setembre i octubre de 1914 es suprimeix la Secció d'Instrucció i es crea al mateix temps una Comissió d'Arqueologia, Història i Art i d'una altra d'"Estudis Naturals"²⁹. Endemés, passada l'època de vaques magres, gairebé quatre anys més de silenci cauen sobre la monografia. Per l'acta de la Junta del 17 de març de 1925 en tindrem una primera notícia: s'ha constituït entre alguns socis una empresa basada en una comunitat de béns per dur a terme aquesta guia monogràfica. Gairebé de manera simultània, l'ACET ens informa que, per tal de fer el plànol i la guia de Sant Llorenç, una brigada de tres joves del Centre, un pastor i un topògraf (Agustí de Palau), dirigits pel cartògraf Sr. Ferrer, Director del Mapa de Catalunya de la Mancomunitat, es troben a la muntanya, on sojornen, per tal fer els treballs adients³⁰. Aquestes dades són comunicades en aquells dies a la Junta pel mateix Palet.

En aquest sentit ens interessa anotar com "*El Sr. Altayó, presenta una comunicació de la Aeronáutica Naval, en la que comunica que cuando las condiciones de luz y atmosféricas sean favorables, una aeronave partirá con dirección a Sant Llorenç del Munt para tomar las perspectivas pedidas para nuestro plano-guia*"³¹.

Aquestes fotografies aèries destinades a elaborar el mapa de Sant Llorenç, d'haver-se fet, haurien estat una de les primeres vegades en què aquesta tècnica era aplicada a casa nostra en benefici de la cartografia. Cinc mesos més tard els treballs semblen marxar de forma positiva: Palet comunica a la junta del 24 de setembre de 1926 que les feines de la monografia estan molt avançades i que, si les fotografies aèries surten bé, a la primavera ja ho tot tindran fet. Però encara no mig any més tard, el mateix Palet i Barba se sent en la necessitat de cridar l'atenció de la Junta sobre la conveniència de continuar amb els treballs topogràfics a Sant Llorenç, "(...) obra desde hace algun tiempo interrumpida."³²

Entre les causes d'aquesta nova "encallada" podem destacar-ne dues. La primera, que les fotografies aèries tan esperades mai no varen ser realitat: Palet, en nom de la comissió que elabora el mapa exposa a la Junta del 12 de juliol de 1927 que caldria fer una carta a l'Escola d'Aeronàutica Naval per demanar una cita i així poder recollir les fotografies que "*debían haber obtenido de dicha montaña*".

La segona causa seria el fet que Palet i Barba és requerit en aquells moments per assortir d'aigua la ciutat de Terrassa.

Tant l'*Arxiu*³³, com les actes de la Junta Directiva s'acorden a donar les culpes d'aquesta aturada als dos fets suara esmentats.

Si llegim l'acta de la Junta General Ordinària del 26 de setembre de 1927 veurem com Palet i Barba és reelegit president de la Secció de Ciències Naturals perquè ell i Frederic Seques Antonell, també reelegit, formen part de la comissió de la monografia, a la que han dedicat moltes hores "(...) y que si actualmente está paralizada, a causa de las muchas obligaciones del R.

²⁷ ACET, 9. Gener-febrer de 1921. Pàg. 131.

²⁸ Ventura i Caellas, Josep Oriol: *75 anys del CET. Història d'una entitat local*. Manuscrit, curs 1984-85, Arxiu CET.

²⁹ Actes Junta Directiva 16 i 22 de setembre, i 2 d'octubre de 1914.

³⁰ ACET, 34. Març-abril 1925. Pàg. 145.

³¹ Actes de la Junta Directiva del 30 abril 1926.

³² Acta Junta Directiva, 15 març 1927

³³ ACET, 49. Setembre-octubre de 1927. Pàg. 192.

Palet y Barba, con el generoso propósito de proveer de agua nuestra ciudad, y a causa de no haber cumplido la Aeronautica Naval su compromiso de obtener varias fotografías de la montaña, no por eso han dejado abandonada dicha Guia. Por eso para que puedan y tengan la obligación moral de llevar a feliz término el proyecto se recomendó su reelección."

Si a Palet i a Seques el fet de no haver acabat la feina els suposa la renovació del seu càrrec, al pare Joan Solà, el fet d'acabar-la, li valdrà el nomenament de Soci d'Honor de l'entitat. L'editorial de l'*Arxiu* de setembre-octubre de 1930 ho fa públic, fent-nos alhora saber que Joan Solà ja té enllestits els treballs sobre Sant Llorenç que s'han d'acompanyar dels itineraris i plànols de la muntanya. És per aquest motiu que el president sortint, Pau Gorina, proposà nomenar Solà com a soci d'honor del CET, acord que es va prendre per aclamació³⁴. Joan Solà, historiador i arqueòleg, havia dut a terme excavacions a Sant Llorenç³⁵, algunes d'elles amb motiu de redactar la monografia de la muntanya. Va ser en el transcurs d'aquestes que es va trobar una sivella visigòtica que donà prestigi al CET entre les entitats dedicades a la història de l'art i l'arqueologia.

Amb els treballs de la monografia enllestits, i encallada la part cartogràfica, arribats a la dècada dels trenta, es planteja de dur a terme la part més excursionista de la monografia, la guia. La Junta Directiva del 14 d'octubre de 1930 acorda convocar els socis més actius del CET per explicar-los la conveniència d'acabar "*los pocos*" itineraris que manquen per a la guia.

La memòria del curs 1931 recollia que s'estaven duent a terme encara aquests itineraris, però que ja s'havia fet una maqueta del que havia de ser la publicació i que ja s'havien començat a demanar pressupostos³⁶. Que els treballs eren fets, si més no en part, ens ho demostra el fet que aquests foren nostrats als representants de l'Ajuntament i a Pau Vila amb motiu de la inauguració del curs 1932-33. A finals d'any també es constituí un Comitè Editor de la Guia Monogràfica, format per Francesc Pi de la Serra, Antoni Boada i Lladó, Pau Gorina i Gabarró, i Frederic Capella i Autonell³⁷. L'acta de la Junta Directiva del 28 d'octubre de 1932 ens en dóna més detalls: Galí proposa que es creï aquest "(...) *Comitè editor de la guia monogràfica de S. Llorenç (...)*" que es dividí en quatre seccions, encarregades a cadascun dels 4 personatges suara esmentats. Així Gorina s'encarrega de la secció revisora, Pi de l'artística, Boada de l'econòmica i Capella de la de propaganda.

En aquest punt sembla ser que problemes econòmics vindran a retardar encara més la seva publicació³⁸, tot i que aquests problemes ja havien estat presents l'any 1931 quan en la Junta del 20 d'octubre Torredemer havia demanat de fer un esforç per publicar la "*guia*". Endemés, entrant a l'estiu de 1935 mort Joan Solà. Però no foren aquests tots els entrebancs: a resultes de la campanya d'alguns socis per tal d'impedir que el CET es barrejés amb qüestions religioses, llegim en l'acta de la Junta Directiva del 29 de setembre de 1933 que: "*Quan gairebé sols faltava lliurar a l'impremta l'original, sobrevingueren les discrepàncies entre els associats amb motiu de l'organització de la Diada de Germanor, les quals desavinences varen repercutir naturalment a la Directiva i al comitè Editor, que havien nomenat i, com podreu comprendre, no ens vàrem sentir amb el coratge necessari per demanar la col·laboració en*

³⁴ "Distinció merescuda". ACET, 67. Setembre-octubre de 1930. Pàg. 65.

³⁵ ACET, 96. Juliol-agost de 1935. Pàg. 159.

³⁶ Fabra i Bofill, A.: "Memòria del curs 1931-32". ACET, 79. Setembre-octubre de 1932. Pàg. 72-80.

Vegeu també Acta de la Junta Directiva del 23 de setembre de 1932.

³⁷ ACET, 80. Novembre-desembre de 1932. Pàg. 100.

³⁸ Fabra i Bofill, A.: "Memòria del XXIV curs, 1933-34". ACET, 91. Setembre-octubre de 1934. Pàg. 75-86.

aquesta empresa, de tots els associats, motiu pel qual l'edició de la guia tornà a quedar encallada".

Això ho deia Marià Galí, en un moment que el CET i l'editorial Seix-Barral ja havien arribat a un acord per a la publicació. Amb motiu del vint-i-cinquè aniversari, una nova comissió es proposarà tirar endavant la guia: Pèrre, Duc, Escuder, Miralda, Grieria i Tintorer n'eren els seus membres. Però aquest aniversari no es va poder celebrar quan tocava (1935), entre altres raons perquè es volia que la guia en fos l'estrella. Així que el dia 13 de març de 1935 s'acorda ajornar un any el vint-i-cinquè aniversari per tal de permetre'n la publicació. Més tard³⁹ sabem que es demanà un pressupost a la casa Dalmau i Oliveras per publicar el mapa de Sant Llorenç, que aquest els sembla raonable i que es sol·licità pressupost per publicar tota la guia⁴⁰.

Demanant la casa editorial la meitat del pressupost per avançat, o la firma d'un avalador solvent, el Sr. Noguera s'ofereix per avalar la publicació a condició que el seu nom quedi en l'anonimat. Per pagar la resta, s'acorda que els socis compraran diferents exemplars a títol individual i que el Centre els els comprarà a mida que el mercat ho demani; alhora també s'acorda dissoldre la comissió d'edició i crear-ne una de nova⁴¹. L'octubre del 1935 la guia va endavant: Noguera ja ha signat el contracte per avançar el plànol i la part de la monografia ha entrat a impremta⁴².

Les darreres notícies que en dona l'ACET són al número de gener-abril de 1937, pàgines 123-124, on es llegeix que encara s'està acabant de corregir. Després, l'ACET de setembre-desembre, publica que aviat es posarà a la venda la guia de Sant Llorenç. En canvi, per les actes de les juntes directives sabem que abans de nadal de 1936 ja s'havien fet cinc-cents exemplars de la guia. El problema estava en què els mapes que l'acompanyaven havien estat mal fets i la junta acordà que els vendria independentment i que es farien de bell nou per a la monografia⁴³ (vegeu més endavant). El 7 de gener de 1937 la Junta Directiva rep de part de la "ponència" que l'ha d'editar un exemplar de la guia, alhora que acorda enviar una carta als editors Dalmau i Oliveras per fer un nou pressupost per al nou mapa. La darrera acta de l'any 1937 ens informa que Salvador Martí es traslladarà a Barcelona per tal de dur a l'editorial unes proves del mapa que ha d'acompanyar la guia⁴⁴. Per tant, el mapa no era fet encara l'estiu de 1937. El que sí que estava imprès era la guia perquè el 3 de juny de 1937 la Junta Directiva parla del tema i acorda que els exemplars (que hem de suposar que ja són impresos, sinó la frase no tindria sentit) siguin dipositats al centre de manera que estiguin més ben guardats; també s'acorda que s'enllesteixi el mapa, del qual se n'està fent una nova planxa. Finalment, el 5 d'agost s'acorda que el primer exemplar que en surti s'envii al president de la Generalitat.

La publicació de la monografia

Finalment, la *Guia Monogràfica de Sant Llorenç del Munt* va veure la llum, però sota un raig de sang... L'obra porta 1935 com a data d'impressió, però en realitat es va publicar en 1936-

³⁹ Junta Directiva del 30 de juliol de 1935.

⁴⁰ Junta Directiva del 10 de setembre de 1935.

⁴¹ Junta Directiva del 17 de setembre de 1935. Aquesta nova comissió era formada per Arola, Joan Duch, Pau Gorina, Ignasi Escuder, Josep Capella i Baltasar Ragon.

⁴² Juntes directives del 8 i del 15 d'octubre de 1935. Fabra i Bofill, A.: "Memòria del XXV Curs, 1934-35". ACET, 97. Setembre-octubre de 1935. Pàg. 187.

⁴³ Acta Junta Directiva del 24 de desembre de 1936.

⁴⁴ Acta Junta Directiva del 19 d'agost de 1937.

1937, quan la guerra ja estava començada (era en impremta quan aquesta esclatà). A més, amb la revolució la muntanya de Sant Llorenç es deia Mont Bakunin i els qui tenien el poder real en aquells dies volien que es publicqués com a *Guia del mont Bakunin*, però els editors s'hi varen negar i es va publicar una mica més tard amb el títol original (⁴⁵), mercès al finançament d'Eduard Noguera que se'n quedà l'edició completa. Aquesta anava sortint poc a poc del magatzem, fins que, exhaurida, es reedità l'any 1985⁴⁶.

Aquesta ha estat la història. Ara veiem-ne el resultat.

La *Guia monogràfica de Sant Llorenç del munt* té un apartat que es diu "Text monogràfic" que ocupa des de la pàgina 7 fins a la 125. En ell hi trobem una introducció adreçada als excursionistes, un capítol de presentació del massís i diferents capítols monogràfics sobre geologia, tectònica, hidrologia, meteorologia, espeleologia, fauna, flora, prehistòria, història, el cenobi, la cova i ermita de Santa Agnès, els castells, les llegendes i unes dades sobre les masies de sant Llorenç. Aquesta primera part acaba amb una bibliografia.

En la segona part hi trobem els itineraris, dividits en aquells que es poden fer per carretera i els que són anomenats excursions. Es tracta de 15 itineraris acompanyats d'un apartat d'escalades.

Al principi de l'obra es llegeix: "*La part monogràfica d'aquesta guia és deguda al P. Joan Solà, Sch. P. soci honorari del C. E. de T.*" "*En la confecció del mapa i gràfics han intervingut els senyors Escuder, Gorina i Duc. En la dels itineraris i en la total realització del llibre han col·laborat els senyors Noguera, Fabra, Ballber, Griera, Pèrre, Tintorer, Closa, Capella, Blanxart, Julià, Pi de la Serra, Boada, Galí, Altisen, Arola, Graner, Rigol, Alavedra, Abelló i altres elements del Centre Excursionista de Terrassa.*"

Tot i ser obra de la ploma de Solà, l'apartat de geologia segueix els resultats del estudi de Palet i Barba "(...) *que ha fet d'aquesta muntanya l'objecte predilecte de les seves investigacions geognòstiques.*" L'apartat de tectònica és extret dels treballs de Jacint Elies. Conté uns talls geològics de la muntanya amb un estudi de les fonts del massís i els seus règims hidrològics, indicant el grau hidrotimètric (sic) i el grau permanent, descripció de les conques hidrogràfiques dels rius i rieres: conca del Ripoll, de les Arenes, de la riera de Gaià, de Rellinars, de la vall de Mura. A més de les fonts continues, parla també de les intermitents més importants.

Com que no hi ha dades meteorològiques sobre la muntanya disponibles, en l'apartat dedicat a meteorologia els redactors de la guia prenen les de Terrassa: per exemple les precipitacions al pantà de Xuriguera, des de 1930-1934.

Destaca l'apartat dedicat a l'espeleologia, fruit de les recerques de 25 anys llargs de pràctica sobre el massís, on s'inclou la topografia de la cova Simanya feta per ells en 1911. A més hi apareixen les topografies de la cova del frare, del Manel, de l'avenc del Daví, de la Codoleda, del Club, de sant Jaume de la Mata i del Muronell. Dins de l'apartat de fauna hi inclouen els cavernícoles, distingint els accidentals dels "Cavernícols propiament dits", tot indicant en quines coves els han recollit.

Tot seguit veurem d'on havia sortit tota aquesta informació. De moment fixem-nos en la cartografia que acompanya el llibre: "*Els mapes que acompanyen aquesta Guia han estat compostos a base de les dades de l'Institut Geogràfic i Cadastral i completats amb estudis*

⁴⁵ L'acta de la Junta Directiva del 24 de desembre de 1936 ens informa que per tal de solucionar el conflicte que tenien plantejat amb les cobertes de la guia s'acordà fer-hi constar el nom de "*L'exmonestir de Sant Llorenç del Munt*".

⁴⁶ Comunicació personal de Josep Maria Domenech, Terrassa, 23 de març de 1998.

topogràfics realitzats pel Centre Excursionista de Terrassa, sota la direcció de personal tècnic."⁴⁷

Hauria de contenir un mapa 1: 33.000 amb corbes de nivell cada 25 metres, però finalment es va optar per un sistema de dos mapes, un general a escala 1: 33.000 amb corbes de nivell a 25 metres on es descriu la serralada, i un altre plànol secundari a 1: 25.000 amb les corbes a 10 metres, que compren la part central de la muntanya, on marquen tots els camins i caminets coneguts.

Aquesta és la informació que ens dona la guia. Però en realitat aquesta només s'acompanya d'un mapa a escala 1: 15.000 amb corbes a 10 metres, a dues tintes. Cal reconèixer, però, que el canvi d'escal donava lloc a un mapa molt més detallat i útil, no només per als excursionistes. En el transcurs d'aquesta recerca no s'ha pogut arribar a esbrinar el perquè d'aquesta no concordança. Només la còpia d'una carta datada el 8 de gener de 1937 que es conserva a l'arxiu del Centre ens fa saber que la Junta i la comissió executiva de la Guia es reuneixen per examinar-ne les proves. El resultat els sembla d'una execució "*molt deficient, sobretot en quan es refereix als camins i noms toponímics, quines causes no és ara el cas d'escatir.*"

El problema a més és que la guia (de la que en deuen tenir un molt bon concepte) no pot anar acompanyada d'un mapa de tan poca qualitat, especialment tenint en compte la qualitat del paper, molt bo, però poc adequat a l'ús que s'espera donar-li. En aquesta reunió s'acorda executar un nou mapa, però com que ja hi ha tirats dos mil exemplars, s'intentarà aprofitar-lo per vendre'l solt.

La recerca espeleològica dins del CET

En descriure la guia he parlat de la importància que hi tenien les dades de tipus espeleològic. Cal reconèixer que el CET ha estat una de les entitats que més s'ha preocupat per aquest aspecte en els primers anys. De fet, la primera excursió del Centre va ser a Mura i un dels seus objectius més importants va ser la visita de les coves. Més endavant l'espeleologia hi va ser molt present, explorant per primera vegada la gent del Centre moltes de les cavitats de la propera muntanya de Sant Llorenç. No m'atreveixo a fer un quadre amb les exploracions fetes perquè em sembla que seria molt fragmentari, però tanmateix voldria destacar-ne algunes.

A banda de les moltes exploracions de cavitats noves, l'any 1922 el Dr. Zariquiey demana la col·laboració del Centre per tal de col·leccionar els coleòpters que habiten els avens i coves del massís de Sant Llorenç. El CET delegà Josep Alavedra per acompanyar-lo i el 12 de novembre de 1922, sota la direcció científica de Zariquiey, diferents avencs de Sant Llorenç són explorats per un estol de socis dirigits per Josep Alavedra i sota les ordres directes del recol·lector del Departament de Zoologia del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, Santiago Novellas i Bofill. L'objectiu era la recollida de fauna cavernícola. En total es varen fer quatre excursions pel massís.

Aquesta recerca d'animals subterranis donaria el seu fruit l'any 1934 quan es va reconstituir la Secció de Ciències Naturals, presidida per Palet i Barba (la Comissió d'Estudis Naturals del Centre s'havia suprimit l'any 1920, demostrant aquest fet el canvi de clima que es vivia dins de l'entitat⁴⁸). A canvi de la supressió, es nomenà un comissionat amb autorització per formar una

⁴⁷ Centre Excursionista de Terrassa: *Guia monogràfica de Sant Llorenç del munt amb un mapa a l'escala de 1: 33.000*. Terrassa, 1935.

⁴⁸ Cadevall, Jordi: "Justificació del 60è aniversari de la Secció de Ciències Naturals". CET, circular 154. Abril-juny de 1974. Pàgina 388-392.

comissió quan algun assumpte ho requerís⁴⁹). No varen passar gaires dies fins que es va plan-tejar de formar un museu, tal com es veu en el fet que tot seguit demana als seus associats que en les sortides a la platja recullin conquilles per al museu⁵⁰. De seguida es compren unes vitrines destinades a aquests afers i, acte seguit, aquesta secció es posa també a treballar en la recollida de fauna subterrània: l'11 d'octubre de 1934 van a l'avenc del Daví i hi descobreixen una nova espècie -l'*Speophilus Kies Sant Llorensi*. La setmana següent s'explora l'avenc de Cadafalc on es capturen diverses espècies de rèptils i insectes. Els espeleòlegs terrassencs feren aquestes exploracions acompanyats del famós bioespeleòleg Francesc Español, que en aquell moment ja era l'entomòleg del museu de Ciències Naturals de Barcelona, i pel no menys famós espeleòleg Joan Porta⁵¹.

Altres mostres d'excursionisme científic terrassenc

Aquest treball ha de ser breu i això m'ha obligat a recollir només els grans més vistosos d'aquest gotim d'excursionisme científic. Reconec que aquesta limitació ha estat també un avantatge perquè això m'ha permès centrar-me en uns aspectes concrets. Potser el gra més sucós d'aquesta pràctica hagi estat la *Guia monogràfica*. Però no voldria acabar aquest treball donant la idea que tot l'excursionisme científic del Centre Excursionista de Terrassa es resumeix en la monografia sobre Sant Llorenç. Anem a veure, encara que sigui breument, altres manifestacions d'aquesta manera d'entendre la pràctica excursionista.

Un branca del saber que va ser força conreada, com hem vist, va ser el folklore. Seguint un esquema que podem considerar propi de l'excursionisme científic en general, una de les primeres tasques que es plantejaren els membres del CET fou la formació dels futurs folkloristes. En aquest sentit l'any 1912 l'AECET publicava un article de Cels Gomis⁵² explicant com s'havia de fer un recull folklòric. En ell Gomis defensava, per exemple, que es respectessin les paraules i expressions dels informants, a més de suggerir a qui es podia interrogar, si aquesta enquesta seria difícil o no, etc. L'article acaba amb una proposta de classificació del material recollit dividint-lo en disset blocs. Altres folkloristes, com Aureli Campmany⁵³ o Valeri Serra i Boldú⁵⁴, prendran la paraula des de la sala d'actes de l'entitat per parlar de la recerca en el camp de la tradició popular.

Pel següent número de l'AECET sabem que dins de la Secció d'Instrucció s'havien aplegat una sèrie d'amants del folklore per aplicar-ne el seu estudi a Terrassa. Per començar varen enviar circulars als professionals dels pobles veïns demanant-los cooperació i guia. "*Hi ha entre ells el proposit de repartirse cada hu una secció especial de un estudi tan extens com representa el folklore a fi d'enfondir i abraçar lo mes possible.*"⁵⁵ De seguida, l'estiu de 1912, la Secció de Folklore fa un concurs de jocs dels infants per tal de treure'ls "*(...) el tresor inacabable del seu*

⁴⁹ ACET, 7. Octubre de 1920. Pàg. 105.

⁵⁰ ACET, 89. Maig-juny de 1934. Pàg. 52.

De fet, ja l'any 1916 s'havia intentat iniciar un museu de ciències naturals a causa de les moltes peces que tenien i de la promesa del Club Muntanyenc de cedir-los un exemplar de tot allò que en el seu tenien repetit. s'acordà que es construïssin armaris a propòsit (Acta de la Junta Directiva del 6 desembre 1916).

⁵¹ ACET, 92. Novembre-desembre de 1934. Pàg. 106.

⁵² Gomis, Cels: "Folklore. Folklore català." AECET, VI. Març de 1912. Pàg. 82-89.

⁵³ ACET, 41. Maig-juny de 1926. Pàg. 50.

⁵⁴ ACET, 52. Març-abril de 1928. Pàg. 18.

⁵⁵ AECET, VII-VIII. Abril-maig de 1912. Pàg. 124.

joc i apuntarlos degudament en vistes a la restauració del joc popular tan oblidat avui i tan necessari a tots els que treballen en coses d'educació."⁵⁶ Per dur-lo a terme es va demanar la col·laboració dels centres i de les colles d'infants del carrer. L'ajuntament va protegir l'event, pagant banderes i medalles. Hi prengueren part 19 colles presentant prop de 300 jocs i l'acte comptà amb la presència de Serra i Pagès i Alexandre Galí, que adreçaren uns mots als infants⁵⁷. Aquesta iniciativa "(...) va plaure extraordinàriament els mestres en folklore D. Rossend Serra i Pagès i D. Aureli Campmany, quins encoratjaren als nostres companys i se posaren en absolut vora seu per l'obra que s'emprenien."⁵⁸

La propera referència que tenim respecte de l'estudi del folklore ens porta fins l'any 1922. Llavors, davant la publicació de les Bases de l'Exposició Gràfica d'Etnografia de Catalunya, el CET se sent obligat a porta-hi la seva cooperació car al Vallès "*Els reculls folk-lorics no s'han fet, i es perden llastimosament les cançons del poble, en la pols de l'oblit. Cal salvar el que es pugui i organitzar la creuada per a treballar a n'aquest fi.*"⁵⁹

Al crit que "*Ningú s'hi pot negar quan se li reclami el seu concurs*", l'ACET informa que aviat es cridarà a una reunió els diferents elements del Centre amb la certesa que l'entitat no farà mal paper el 1923, quan es faci una exposició que pretenia "(...) *donar una idea tan justa i extensa com permeti l'estat actual de les recerques etnogràfiques, del subjecte i de la vida del poble català i sa cultura tradicional en tots aquells aspectes que més avall s'enumeren.*"⁶⁰

La realització pràctica d'aquests desitjos va ser la constitució d'una comissió per recollir material per a l'exposició⁶¹. En aquest clima cal recordar que des de l'any 1921 la jornada de Germanor que celebraven els socis a l'Obac incloïa un concurs de rondalles⁶², però tot seguit aquest es barrejà amb les redaccions d'anècdotes d'excursions realitzades⁶³. També l'*Arxiu* pretén iniciar una secció dedicada al folklore terrassenc l'any 1923 amb un article sobre l'hostal de la parra⁶⁴

L'any 1925 el soci del CET Rossend Grané farà una conferència demanant als excursionistes de desenterrar, reconstruir i difondre la cançó popular⁶⁵. Pel nadal de 1928-29 es fa una exposició de goigs propietat de Marià Galí⁶⁶.

De fet, la recerca folklòrica no es pot deslligar del món de l'arqueologia i de la història, però en el marc d'aquest treball he de desistir de fer-ne una exposició detallada. Aquí dono per acabat, doncs, el repàs a la pràctica científica de l'excursionisme dins del Centre Excursionista

⁵⁶ "Concurs de jocs de nois i noies". ACET, AECET, IX-X. Juny-juliol de 1912. Pàg. 150-152.

⁵⁷ "Memòria del curs 1911-12". AECET, XIV. Novembre-desembre de 1912. Pàg. 215.

⁵⁸ "Concurs de jocs de nois i noies". Op. cit. Pàg. 150.

⁵⁹ "Nostra tasca". ACET, 19. setembre-octubre de 1922. Pàg. 94-95 i següents.

⁶⁰ "Nostra tasca". ACET, 19. setembre-octubre de 1922. Pàg. 94-95 i següents.

⁶¹ ACET, 20. Novembre-desembre de 1922. Pàg. 118.

⁶² "Centre Excursionista de Terrassa. IIª diada de Germanor a l'Obac. 28 de maig de 1922". ACET, 17. Maig-juny de 1922. Pàg. 62-68.

Stik: "De la diada l'Obac i del repartiment de premis dels concursos que en ella tingueren lloc". ACET, 18. Juliol-agost de 1922. Pàg. 74-77. Especialment pàg. 76.

⁶³ "IIIª Diada de Germanor al Obac. 17 de juny de 1923". ACET, 23. Maig-juny de 1923. Pàg. 34-40.

⁶⁴ G.: "L'hostal de la parra". ACET, 26. Novembre-desembre de 1923. Pàg. 81-83.

⁶⁵ "La Música i la Naturalesa. Conferència d'En rossend Grané". ACET, 37. Setembre-octubre de 1925. Pàg. 188-190.

⁶⁶ ACET, 57. Gener-febrer de 1929.

de Terrassa. Ho deixem amb la guerra civil, quan l'entitat acaba de celebrar el seu vint-i-cinquè aniversari. En aquell moment, Alexandre Galí, parlant en l'acte de l'aniversari digué que el discurs que havia fet 23 anys enrera com a lliçó inaugural, àmpliament comentat a l'inici del present treball, ja no el faria en aquell nou context. Si dues dècades enrere Galí havia proclamat una tendència científica dins de l'excursionisme, ara, en 1936, rectificaria: Alexandre Galí se sent més inclinat per un excursionisme "(...) *sa, sentimental, humà* (...)". Arribant a afirmar que la ciència per ella sola mata⁶⁷.

Però a banda de la guerra, la dissociació entre ciència i excursionisme es fa clara al final del període estudiat en alguns centres excursionistes. Aquest sembla que va ser el cas de Terrassa.

Bibliografia

-Andreu i Creus, E. et alii: *Bases socials de l'excursionisme català*. Granollers, Agrupació Excursionista de Granollers, 1997.

-Cano Rúa, Josep M. i Romero Blasco, Jesús M.: *Excursionisme i geografia. El Centre Excursionista de Terrassa: 1910-1936*. Terrassa, treball inèdit, 1987. Es pot consultar a la biblioteca del CET.

-Centre Excursionista de Terrassa: *Guia monogràfica de Sant Llorenç del Munt amb un mapa a l'escala de 1: 33.000*. Terrassa, 1935.

-Iglésies, Josep: "Història de l'excursionisme" in *Enciclopedia de l'excursionisme*. Barcelona, Rafael Dalmau editor, 1964. vol. I.

-Martí Henneberg, Jordi: *L'excursionisme científic i la seva contribució a les ciències naturals i a la geografia*. Barcelona, Alta Fulla, 1994.

-Ramon i Vidal, Jaume de: *L'excursionisme, un fet social*. Barcelona, Unió Excursionista de Catalunya, 1983.

-Roma i Casanovas, Francesc: *Història social de l'excursionisme català. Dels orígens a 1936*. Vilassar de Mar, Oikos-Tau, 1996.

-*Selecció de treballs sobre Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac (1910-1936)*. Número monogràfic de l'Arxiu del Centre Excursionista de Terrassa, juliol de 1986.

-Ventura i Caellas, Josep Oriol: *75 anys del C.E.T. Història d'una entitat local*. Terrassa, treball inèdit, 1985. Es pot consultar a la biblioteca del CET.

⁶⁷ "Les festes del XXV aniversari". ACET, 99. Gener-febrer de 1936. Pàg. 19-21. En la meua *Història Social* esmento un text inèdit d'Alexandre Galí on encara fa més patent aquesta tendència.